

Akhlāq-i zīstī

i.e., Bioethics Journal

2024; 14(39): e32

The Bioethics and Health
Law InstituteMedical Ethics and Law
Research CenterInternational Association
of Islamic Bioethics

Prediction of Citizenship Ethics Based on the Role of Citizenship and Family Education Components

Mohammad Jamarani¹, Hooshang Zahiri^{2*}, Mansour Sharifi³

1. Department of Sociology, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

2. Department of Sociology, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

3. Department of Social Sciences, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Investigating the state of citizenship ethics and the factors affecting it has always been a concern of sociologists. Based on this, the aim of the current research was to predict citizenship ethics based on the role of citizenship education and family components.

Methods: The present study was descriptive-correlational. The statistical population of the research was all people over the age of 18 to 65 living in Tehran in 2023. The sampling method was a two-stage cluster in which 1200 people were selected according to the entry criteria and answered the standard researcher-made questionnaire that included the components of citizenship ethics, family and citizenship education, and its reliability and validity were confirmed. To analyze the data, Pearson's correlation coefficient test was used in SPSS-26 software environment.

Ethical Considerations: After obtaining permission from the participants and stating the objectives for the participants, verbal consent was obtained from them and they were assured about the confidentiality of the information.

Results: The results showed that there was a direct and significant relationship between family institution ($\beta=0.728$) and education institution ($\beta=0.718$) with citizenship ethics ($P<0.05$); And the components of education and family explain citizens' citizenship ethics well.

Conclusion: The institution of family and education positively and meaningfully predict the citizenship ethics of Tehran citizens. The findings of the current research provide a basis for more and deeper educational research in the field of family education planning and improving the educational system with the aim of improving citizenship ethics.

Keywords: citizenship ethics, education, family, citizen

Corresponding Author: Hooshang Zahiri; **Email:** Hoshzahiri@gmail.com

Received: April 29, 2024; **Accepted:** July 1, 2024; **Published Online:** February 27, 2025

Please cite this article as:

Jamarani M, Zahiri H, Sharifi M. Prediction of Citizenship Ethics Based on the Role of Citizenship and Family Education Components. *Akhlāq-i zīstī, i.e., Bioethics Journal*. 2024; 14(39): e32.

انجمن بین‌المللی اخلاق زیستی اسلامی | مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی | انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت

مجله اخلاق زیستی

دوره چهاردهم، شماره سی‌ونهم، ۱۴۰۳

پیش‌بینی اخلاق شهروندی بر اساس نقش مؤلفه‌های آموزش شهروندی و خانواده

محمد جمارانی^۱، هوشنگ ظهیری^{۲*}، منصور شریفی^۳

۱. گروه جامعه‌شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.
۲. گروه جامعه‌شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.
۳. گروه علوم اجتماعی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: بررسی وضعیت اخلاق شهروندی و عوامل مؤثر بر آن، همواره دغدغه جامعه‌شناسان بوده است. بر همین اساس هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی اخلاق شهروندی بر اساس نقش مؤلفه‌های آموزش شهروندی و خانواده قرار گرفت.

روش: پژوهش حاضر توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد بالای ۱۸ سال تا ۶۵ سال ساکن تهران در سال ۱۴۰۲ بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای دو مرحله‌ای بود که ۱۲۰۰ نفر برحسب معیارهای ورود انتخاب شدند و به پرسشنامه محقق ساخته استاندارد پژوهش که شامل مؤلفه‌های اخلاق شهروندی، خانواده و آموزش شهروندی بود و پایایی و روایی آن تأیید شد، پاسخ دادند. جهت تحلیل داده‌ها از آزمون ضریب همبستگی پیرسون در محیط نرم‌افزار SPSS-26 استفاده شد.

ملاحظات اخلاقی: پس از کسب اجازه از شرکت‌کنندگان و بیان اهداف برای شرکت‌کنندگان، رضایت شفاهی از آن‌ها کسب و درباره محرمانگی اطلاعات به آن‌ها اطمینان خاطر داده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد بین نهاد خانواده ($\beta=0/728$) و نهاد آموزش ($\beta=0/718$) با اخلاق شهروندی، ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود داشت ($P<0/05$)؛ و مؤلفه‌های آموزش و خانواده، اخلاق شهروندی شهروندان را به خوبی پیش‌بینی و تبیین می‌کنند.

نتیجه‌گیری: بررسی‌ها نشان داد نهاد خانواده و آموزش و تربیت به شکل مثبت و معنی‌داری اخلاق شهروندی شهروندان تهران را پیش‌بینی می‌کنند. در مجموع یافته‌های پژوهش حاضر، زمینه‌ای را برای پژوهش‌های آموزشی بیشتر و عمیق‌تر در حوزه برنامه‌ریزی آموزش خانواده و بهبود سیستم آموزشی با هدف بهبود اخلاق شهروندی فراهم می‌کند.

واژگان کلیدی: اخلاق شهروندی، آموزش، خانواده، شهروند

نویسنده مسئول: هوشنگ ظهیری؛ پست الکترونیک: Hoshzahiri@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۰۹

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Jamarani M, Zahiri H, Sharifi M. Prediction of Citizenship Ethics Based on the Role of Citizenship and Family Education Components. *Akhlaq-i zisti, i.e., Bioethics Journal*. 2024; 14(39): e32.

مقدمه

مفهوم رفتار شهروندی برای اولین بار توسط باتمان و ارگان در اوایل دهه ۱۹۸۰ میلادی به دنیای علم ارائه شد (۱). شهروندی (citizenship) مفهومی است که انتظارات نقش افراد جامعه را مشخص می‌کند و آگاهی از آن برای مردم و مسئولان مهم است (۲). در تعریفی دیگر، شهروندی به معنای مجموعه‌ای از حقوق و وظایفی است که دستیابی هر فرد به منابع اجتماعی و اقتصادی جامعه را تعیین می‌کند (۳). در این میان، توجه به اخلاق شهروندی (citizenship ethics) به منزله مجموعه‌ای از قوانین و عرف‌های اجتماعی که سبب هماهنگی بهتر، کاهش تنش و رشد کیفیت زندگی شهروندان در یک شهر می‌شود نیز مهم و ضروری به نظر می‌رسد (۴). به عبارتی بهتر، از انتظارات و حقوق نقش شهروندی، احترام به حقوق یکدیگر و عمل کردن افراد به مسئولیت‌هایی که در مقابل سایرین دارند، است که تحت عنوان اخلاق شهروندی مطرح می‌شود (۵). اخلاق شهروندی یک فرآیند اخلاقی و فرهنگی است که باید در یک روند اجتماعی شدن عقلانی انجام پذیرد و برای اینکه این فرآیند به درستی صورت پذیرد بایستی که عوامل و گروه‌های مؤثر در این فرآیند کاملاً در یک راستا بوده و با یکدیگر هماهنگ عمل کنند به گونه‌ای که در هر مرحله از این فرآیند گروه تأثیرگذار در آن مرحله ادامه این فرآیند از پیش شروع شده باشد و هیچ‌یک نقض‌کننده دیگری و نیز مرحله قبلی نباشد (۶). ضرورت توجه به اخلاق شهروندی در همه زمان‌ها وجود داشته، اما این ضرورت از نیمه دوم قرن بیستم به بعد بیشتر شده است، زیرا جوامع بشری در این دوران تحت تأثیر تغییر و تحولات مختلف دستخوش دگرگونی‌های اساسی شده و موجب پیامدهای مختلفی از جمله رشد و گسترش رسانه‌های ارتباط جمعی، آگاهی و پذیرش فرهنگ‌های دیگر، تولید، پخش و مصرف کالاهای فرهنگی شده است (۷). پژوهش‌ها نشان داده‌اند رعایت اخلاق شهروندی سبب بهبود مشارکت اجتماعی شهروندان (۸)، بهبود اعتماد میان شهروندان (۹) و همچنین توسعه پایدار کلان‌شهرها (۱۰) خواهد شد.

اخلاق و فرهنگ شهروندی، متأثر از عوامل گوناگونی است که یکی از این عوامل خانواده است (۱۱). در واقع خانواده نخستین نهاد زندگی اجتماعی فرد است که در شکل‌گیری عادت‌ها و اندیشه‌های اجتماعی وی همچون خودباوری، اخلاق، احترام به دیگران و رعایت حقوق دیگران نقش بسیار مهمی دارد (۱۲). همه نقش‌های مربوط به فرهنگ‌سازی انتقال آگاهی و ارزش‌های فرهنگی، انتقال موارث و رشد و شکوفایی انسان‌ها به این نهاد مربوط می‌شود. به سخن دیگر، همه سنت‌ها، عقاید و آداب، ویژگی‌های فردی و اجتماعی از طریق خانواده به نسل‌های جدید منتقل می‌گردد؛ در سازماندهی سه بخشی فرهنگ والدین و فرزندان، والدین پلی میان روش‌های فرهنگی و عقاید موجود در مورد زندگی و یادگیری روزمره کودکان هستند؛ لذا گفته می‌شود که تنها دو نوع اطلاعات وجود دارد که باید به نسل‌های بعد انتقال یابد؛ اطلاعات ژنتیکی و اطلاعات فرهنگی و سبک‌های تربیتی والدین مسیر معمول و نهایی هر دوی این انتقال‌ها هستند (۱۳). از آنجایی که اخلاق شهروندی و رعایت حقوق شهروندی، جزء لاینفک جامعه مدنی به شمار می‌آید، خانواده نیز مهم‌ترین نهادی است که این جامعه را تغذیه می‌نماید و در سلامت، شرافت و انحراف آن مؤثر است (۱۴).

علاوه بر خانواده، آموزش و نظام آموزشی نیز، یکی دیگر از عوامل مؤثر بر اخلاق شهروندی است (۱۵). آموزش شهروندی عبارت از رشد و پرورش ظرفیت‌های افراد و گروه‌ها برای مشارکت و تصمیم‌گیری و عمل آگاهانه و مسؤانه در زندگی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است (۱۶). به‌طور کلی (چه از منظر تاریخ گذشته و چه معاصر) می‌توان گفت که آموزش شهروندی که از آن با تعبیرهایی چون (تربیت شهروند)، (تربیت برای حیات جمعی)، (تربیت دموکراتیک) و (تربیت مدنی مبتنی بر حقوق بشر) یاد می‌شود، یعنی اینکه نظام آموزشی به تربیت شهروندانی همت گمارد که ضمن احساس دلبستگی به میهن و سرزمین خود و رعایت قانون در همه زمینه‌های زندگی، این قابلیت نیز در آنان به وجود آید که در صورت

بنابراین، طبق بررسی پیشینه موجود به نظر می‌رسد بتوان این‌گونه استنباط نمود که هم خانواده و هم نهادهای آموزشی نقش اساسی در پرورش شهروندانی دارند که قادر به اتخاذ تصمیمات اخلاقی و مسئولانه هستند و می‌توانند به‌طور فعال در بهبود و ارتقای جامعه خود مشارکت کنند. اهمیت این موضوع از یک‌سو و خلأ پژوهشی موجود در زمینه بررسی نقش خانواده و آموزش در اخلاق شهروندی از سوی دیگر، انگیزه شد تا پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش آموزش شهروندی و خانواده در اخلاق شهروندی انجام شود. به عبارتی بهتر، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که آیا مؤلفه‌های خانواده و آموزش شهروندی توانایی پیش‌بینی اخلاق شهروندی را دارند و می‌توان از طریق نهادهای خانواده و آموزش، اخلاق شهروندی را پیش‌بینی نمود؟

روش

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش، کلیه افراد ۱۸ تا ۶۵ سال ساکن تهران در سال ۱۴۰۲ بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای دو مرحله‌ای بود؛ بدین‌صورت که ابتدا تهران را به سه پهنه شمال، جنوب و مرکز، تقسیم‌بندی کرده و سپس از هر پهنه دو منطقه را انتخاب کردیم. با توجه به سیال بودن آمار شهروندان بالای ۱۸ سال (به علت جابه‌جایی، مهاجرت) در مناطق تهران، از فرمول کوکران برای جامعه نامعلوم در سطح خطای ۵ درصد برای تعیین نمونه استفاده شد. براساس فرمول کوکران از هر پهنه ۴۰۰ نفر که شامل هر منطقه ۲۰۰ نفر می‌باشد، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. بنابراین مجموع نمونه پژوهش حاضر برای ۳ پهنه شهر تهران ۱۲۰۰ نفر بود. روش نمونه‌گیری برای انتخاب نمونه آماری، احتمالی از نوع در دسترس بود که در این شیوه شهروندانی که در هنگام پرکردن پرسشنامه در دسترس بودند به صورت تصادفی انتخاب شدند. ملاک‌های ورود شامل ساکن تهران بودن، بالای ۱۸ سال بودن، کمتر از ۶۵ سال بودن و تمایل به شرکت در پژوهش و ملاک‌های خروج شامل مخدوش بودن پرسشنامه، عدم تمایل به شرکت

اقتدارطلبی‌های ناموجه از سوی دولت از طریق تشکل‌های مدنی که در آن عضویت دارند، به نقد و ارزیابی عملکرد دولت بپردازند (۱۷). سه مؤلفه به هم مرتبط تحت عنوان دانش شهروندی (عقاید و اطلاعات اساسی که یادگیرندگان به منظور اینکه شهروند مسئول و مؤثر یک دموکراسی باشد باید بدانند و به کار گیرند) نگرش شهروندی (ویژگی‌های شخصیتی، خلق و خوی‌ها، تعهدات مورد نیاز برای حفظ و گسترش حکومت دموکراتیک و شهروندی) و مهارت شهروندی (مهارت‌های عقلانی مورد نیاز به منظور فهمیدن، توضیح دادن، مقایسه کردن، ارزیابی کردن اصول و عملکردهای شهروندی) از جمله عناصر اصلی مفهوم حقوق شهروندی است که در امر آموزش باید به آن توجه ویژه‌ای داشت (۱۸)؛ بنابراین بسیاری معتقدند رسالت اصلی آموزش و پرورش با توجه به تحولات کنونی، تربیت شهروند اخلاق‌مدار است (۱۹).

با عنایت به توضیحات ارائه‌شده درخصوص اهمیت رعایت اخلاق و حقوق شهروندی، به نظر می‌رسد بررسی نقش خانواده به عنوان هسته جامعه و آموزش و تربیت، به‌عنوان عوامل مؤثر بر اخلاق شهروندی مهم و ضروری باشد. در تبیین این مهم باید گفت اهمیت و ضرورت نقش خانواده و آموزش در اخلاق شهروندی بر پایه تأثیر عمیق و پایدار این دو نهاد در شکل‌گیری شخصیت و رفتارهای افراد استوار است. خانواده، به‌عنوان اولین و مهم‌ترین محیط اجتماعی کودک، بنیان‌های اخلاقی و ارزش‌های اولیه را در او نهادینه می‌کند و از طریق ارائه الگوهای مثبت و فراهم کردن محیطی حمایت‌گر، زمینه‌ساز پرورش شهروندان مسئول و اخلاق‌مدار می‌شود؛ همچنین آموزش و تربیت نیز با تکمیل این فرآیند، از طریق برنامه‌های درسی هدفمند و فعالیت‌های تربیتی متنوع، به تقویت و تعمیق ارزش‌های اخلاقی می‌پردازد. علاوه بر این، معلمان و مربیان با ارائه دانش نظری و تجربی، مهارت‌های تفکر انتقادی و حل مسئله را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهند و آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های اخلاقی در زندگی واقعی آماده می‌کنند (۲۰).

در پژوهش و عدم سواد خواندن و نوشتن بود. در ادامه ابزار پژوهش معرفی می‌شود.

پرسشنامه استاندارد محقق ساخته

در پژوهش حاضر از پرسشنامه استاندارد و محقق ساخته ۵۱ سؤال استفاده شد. این پرسشنامه به گونه‌ای تنظیم شد که چهار آیتم آموزش شهروندی (۹ آیتم)، خانواده (۹ آیتم)، آموزش‌های شهرداری (۹ آیتم) و اخلاق شهروندی (۲۴ آیتم) را مورد سنجش قرار دهد. مؤلفه اخلاق شهروندی شامل ۸ زیر مؤلفه وطن‌دوستی، رعایت قوانین و حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، زیست مسالمت‌آمیز، تحمل دیدگاه‌های مختلف، توجه به رفاه عمومی و نوع‌دوستی بود. در این پژوهش سه آیتم و مؤلفه خانواده، آموزش شهروندی و اخلاق شهروندی مورد توجه بود. این پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای به صورت کاملاً مخالفم (۱) - مخالفم (۲) - متوسط (۳) - موافقم (۴) - کاملاً موافقم (۵) تنظیم شد. پرسشنامه نهایی در دو بخش اطلاعات توصیفی پاسخگویان (جنس، سن، تحصیلات، وضعیت تأهل) و سؤالات اصلی با گزینه پنج جوابی طیف لیکرت تنظیم و در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. از آنجایی که در سؤال بسته، پاسخ‌های از قبل تعیین شده، جزیی از سؤال محسوب

می‌شوند، ذهن پاسخگو را محصور می‌نمایند. بنابراین در گزارش استخراج باید به همه موارد گزینه‌های پاسخ هر سؤال بسته اشاره شود. پرسشنامه این تحقیق شامل دو بخش اصلی و یک بخش فرعی است:

۱. نامه همراه: در این قسمت هدف از گردآوری داده‌ها به وسیله پرسشنامه و ضرورت همکاری پاسخ‌دهنده در عرصه داده‌های موردنیاز بیان شده است. برای این منظور بر باارزش بودن داده‌های حاصل از پرسشنامه تأکید گردیده است تا پاسخ‌دهنده به‌طور مناسب پاسخ سؤال‌ها را عرضه کند.
 ۲. مشخصات پاسخ‌دهنده: این بخش از پرسشنامه مرتبط با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهنده شامل جنس، سن، تحصیلات و وضعیت تأهل است.
 ۳. سؤالات مرتبط با متغیرهای تحقیق: این بخش از پرسشنامه متغیرهای اصلی تحقیق را اندازه‌گیری کرد.
- برای تأیید روایی ابزار سنجش از روایی صوری و روایی محتوایی استفاده شد. در پژوهش حاضر پرسشنامه به لحاظ محتوایی، مناسب بودن گویه‌ها مورد تأیید متخصصان جامعه‌شناسی دانشکده و اساتید راهنما و مشاور قرار گرفت. جهت تعیین پایایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج بررسی پایایی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج آزمون آلفای کرونباخ جهت تعیین پایایی ابزار

ردیف	متغیر	مؤلفه	تعداد گویه	آلفای کرونباخ	نتیجه
۱	نهاد خانواده	-	۹	۰/۸۸	مطلوب - پایا
۲	نهاد آموزش	-	۹	۰/۸۷	مطلوب - پایا
۳	اخلاق شهروندی	وطن‌دوستی	۳	۰/۸۴	مطلوب - پایا
		رعایت قوانین و حقوق دیگران	۳	۰/۸۱	قابل قبول - پایا
		مسئولیت‌پذیری	۳	۰/۷۹	قابل قبول - پایا
		مشارکت اجتماعی	۳	۰/۷۶	قابل قبول - پایا
		زیست مسالمت‌آمیز	۳	۰/۷۷	قابل قبول - پایا
		تحمل دیدگاه‌های مختلف	۳	۰/۷۳	قابل قبول - پایا
		توجه به رفاه عمومی	۳	۰/۷۷	قابل قبول - پایا
		نوع‌دوستی	۳	۰/۷۲	قابل قبول - پایا

یافته‌ها

در بخش یافته‌ها، ابتدا در جدول ۲، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، تحصیلات و وضعیت تأهل) پژوهش حاضر تبیین می‌شوند.

تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح توصیفی به توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای مستقل و وابسته با آماره‌هایی نظیر فراوانی، درصد، میانگین، میانه، انحراف معیار پرداخته شد. در بخش دوم برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چند متغیره در محیط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶، استفاده شد.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت‌شناختی پژوهش

متغیر	سطح	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۷۳۲	۶۱
	زن	۴۵۸	۳۹
سن	۱۸-۲۰ سال	۱۲۰	۱۰
	۲۱-۲۵ سال	۲۶۴	۲۲
	۲۶-۳۰ سال	۱۴۴	۱۲
	۳۱-۳۵ سال	۲۱۶	۱۸
	۳۶-۴۰ سال	۱۶۸	۱۴
	۴۱-۴۵ سال	۱۹۲	۱۶
	۴۶-۵۰ سال	۶۰	۵
	بیش از ۵۰ سال	۳۶	۳
تحصیلات	زیر دیپلم	۲۴	۲
	دیپلم	۱۴۴	۱۲
	کارדانی	۲۰۴	۱۷
	کارشناسی	۴۸۰	۴۰
	کارشناسی ارشد	۲۶۴	۲۲
وضعیت تأهل	دکتر	۸۴	۷
	مجرد	۶۸۴	۵۷
	متأهل	۵۱۶	۴۳

در ادامه، یافته‌های توصیفی پژوهش در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد گویه	میانگین نظری	میانگین	انحراف معیار	حداقل میانگین	حداکثر میانگین
نهاد خانواده (جمع کل)	۹	۲۷	۳۲/۱۱	۶/۴۳	۱۷/۰۰	۴۵/۰۰
آموزش (جمع کل)	۹	۲۷	۳۱/۴۷	۶/۲۱	۹/۰۰	۴۵/۰۰
وطن‌دوستی	۳	۹	۱۰/۳۱	۲/۳۸	۴/۰۰	۱۵/۰۰
رعایت قوانین و حقوق دیگران	۳	۹	۱۰/۷۸	۲/۱۸	۵/۰۰	۱۵/۰۰
مسئولیت‌پذیری	۳	۹	۱۰/۵۷	۲/۰۶	۵/۰۰	۱۵/۰۰
مشارکت اجتماعی	۳	۹	۱۰/۳۲	۲/۳۵	۳/۰۰	۱۵/۰۰
زیست مسالمت‌آمیز	۳	۹	۱۰/۵۸	۲/۰۶	۵/۰۰	۱۵/۰۰
تحمل دیدگاه‌های مختلف	۳	۹	۱۰/۶۰	۲/۱۸	۵/۰۰	۱۵/۰۰
توجه به رفاه عمومی	۳	۹	۱۰/۳۹	۲/۱۳	۴/۰۰	۱۵/۰۰
نوع دوستی	۳	۹	۹/۸۷	۱/۹۹	۵/۰۰	۱۵/۰۰
اخلاق شهروندی	۲۴	۷۲	۸۳/۴۳	۱۳/۵۳	۵۳/۰۰	۱۲۰/۰۰

مسالمت‌آمیز با میانگین ۱۰/۵۸ و تحمل دیدگاه‌های مختلف با میانگین ۱۰/۶۰ و توجه به رفاه عمومی با میانگین ۱۰/۳۸ و نوع‌دوستی با میانگین ۹/۸۶ همگی بیشتر از میانگین نظری ۹ بوده و دارای وضعیت مساعدی هستند. در نهایت اخلاق شهروندی با میانگین ۸۳/۴۳ بیشتر از میانگین نظری ۷۲ است که نشانگر سطح بیشتر پایبندی به اخلاق شهروندی در بین پاسخگویان است.

برای بررسی توزیع نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شده که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

نگاهی به وضعیت متغیرهای تحقیق نشان می‌دهد نهاد خانواده با میانگین ۳۲/۱۱ بیشتر از میانگین نظری ۲۷ است که نشان از وضعیت مساعد نهاد خانواده و کارکردهای آن از منظر پاسخگویان دارد. همچنین آموزش با میانگین مجموع ۳۱/۴۷ بیشتر از میانگین نظری است که نشان از وضعیت مساعد آموزش و مؤلفه‌های آن دارد. در بررسی وضعیت اخلاق شهروندی و مؤلفه‌های هشت‌گانه آن مشخص شد وطن‌دوستی با میانگین ۱۰/۳۱ و رعایت قوانین و حقوق دیگران با میانگین ۱۰/۷۸ و مسئولیت‌پذیری با میانگین ۱۰/۵۷ و مشارکت اجتماعی با میانگین ۱۰/۲۲ و زیست

جدول ۴. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف

متغیر	مقدار Z	سطح معنی‌داری	نتیجه
نهاد خانواده	۲/۵۸	۰/۲۵۸	توزیع نرمال است.
آموزش	۰/۸۷	۰/۳۹۷	توزیع نرمال است.
شهرداری	۱/۰۲	۰/۱۴۵	توزیع نرمال است.
اخلاق شهروندی	۰/۹۹	۰/۱۵۸	توزیع نرمال است.

ادامه نتایج مربوط به ضریب همبستگی و سطح معنی‌داری نقش نهاد خانواده و آموزش در اخلاق شهروندی در جدول ۵ آمده است.

همان‌طور که مشخص است سطح معنی‌داری آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای تمامی متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین توزیع کلیه متغیرها نرمال است که می‌توان از آزمون‌های پارامتری برای آزمون فرضیه‌ها استفاده کرد. در

جدول ۵. نتایج ضریب همبستگی پیرسون برای متغیرهای پژوهش

مدل	سطح معنی‌داری	دوربین - واتسون (DW)	خطای استاندارد	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین (R^2)	ضریب همبستگی پیرسون (β)
رابطه نهاد خانواده و اخلاق شهروندی	۰/۰۰۱	۱/۵۴۶	۱/۲۸۷۶۷	۰/۵۲۱	۰/۵۳۰	۰/۷۲۸
رابطه نهاد آموزش و اخلاق شهروندی	۰/۰۰۱	۰/۵۰۲	۹/۴۱۸	۰/۵۱۶	۰/۵۲۶	۰/۷۱۸

شهروندی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و این دو عامل پیش‌بینی‌کننده‌های مهمی برای اخلاق شهروندی محسوب می‌شوند. همچنین نتایج مربوط به ضریب همبستگی و سطح معنی‌داری نقش نهاد خانواده و آموزش در ابعاد مختلف اخلاق شهروندی در جدول ۶ آمده است.

طبق نتایج جدول ۵، ضریب همبستگی میان خانواده و اخلاق شهروندی ($\beta = ۰/۷۲۸$) نشان داد که رابطه مثبت و معنی‌داری میان نهاد خانواده و اخلاق شهروندی وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی میان نهاد آموزش و اخلاق شهروندی ($\beta = ۰/۷۱۸$) نیز نشان داد که میان نهاد آموزش و اخلاق

جدول ۶. نتایج ضریب همبستگی پیرسون میان خانواده و آموزش با ابعاد اخلاق شهروندی

مدل	ضریب همبستگی پیرسون (β)	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین تعدیل‌شده	خطای استاندارد	دوربین-واتسون (DW)	سطح معنی‌داری
نهاد خانواده و وطن‌دوستی	۰/۶۵۵	۰/۴۲۹	۰/۴۲۸	۱/۸۰	۱/۹۷	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و رعایت قوانین و حقوق دیگران	۰/۵۷۰	۰/۳۲۵	۰/۳۲۴	۱/۷۹	۱/۸۰	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و مسئولیت‌پذیری	۰/۵۶۵	۰/۳۱۹	۰/۳۱۸	۱/۷۰	۱/۷۷	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و مشارکت اجتماعی	۰/۶۱۸	۰/۳۸۳	۰/۳۸۲	۱/۸۴	۱/۷۴	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و زیست مسالمت‌آمیز	۰/۵۲۳	۰/۲۷۳	۰/۲۷۳	۱/۷۵	۱/۶۶	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و تحمل دیدگاه‌های مختلف	۰/۵۳۰	۰/۲۸۱	۰/۲۸۰	۱/۸۵	۱/۶۴	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و توجه به رفاه عمومی	۰/۵۳۲	۰/۲۸۳	۰/۲۸۳	۱/۸۱	۱/۸۰	۰/۰۰۱
نهاد خانواده و نوع دوستی	۰/۵۳۰	۰/۲۸۱	۰/۲۸۰	۱/۶۸	۱/۷۵	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و وطن‌دوستی	۰/۶۵۰	۰/۴۲۲	۰/۴۲۱	۱/۸۱	۱/۸۱	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و رعایت قوانین و حقوق دیگران	۰/۵۳۳	۰/۲۸۰	۰/۲۸۴	۱/۸۴	۱/۷۰	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و مسئولیت‌پذیری	۰/۵۷۵	۰/۳۳۳	۰/۳۳۲	۱/۶۹	۱/۸۰	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و مشارکت اجتماعی	۰/۶۳۱	۰/۳۹۹	۰/۳۹۸	۱/۸۲	۱/۶۹	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و زیست مسالمت‌آمیز	۰/۵۱۱	۰/۲۶۱	۰/۲۶۰	۱/۷۷	۱/۷۰	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و تحمل دیدگاه‌های مختلف	۰/۵۰۴	۰/۲۵۴	۰/۲۵۴	۱/۸۸	۱/۶۴	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و توجه به رفاه عمومی	۰/۵۵۶	۰/۳۰۹	۰/۳۰۸	۱/۷۷	۱/۸۳	۰/۰۰۱
نهاد آموزش و نوع دوستی	۰/۵۰۱	۰/۲۵۱	۰/۲۵۰	۱/۷۲	۱/۷۰	۰/۰۰۱

مطلوب است ($P < 0/05$)؛ بنابراین بین نهاد آموزش و ابعاد هشت‌گانه اخلاق شهروندی رابطه معنی‌دار وجود دارد. ضریب همبستگی بین نهاد خانواده با ابعاد هشت‌گانه اخلاق شهروندی نیز مثبت است. بنابراین بین نهاد آموزش و ابعاد اخلاق شهروندی شامل؛ وطن‌دوستی، رعایت قوانین و حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، زیست مسالمت‌آمیز، تحمل دیدگاه‌های مختلف، توجه به رفاه عمومی و نوع‌دوستی ارتباط مثبت وجود دارد.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش نهاد آموزش و خانواده در پیش‌بینی اخلاق شهروندی انجام گرفت. نتایج پژوهش به‌طور کلی حاکی از این است که هر چقدر نقش نهاد خانواده و آموزش بیشتر شود و یا به عبارتی پررنگ‌تر شود و این دو نهاد وظیفه خود را به‌درستی انجام دهند، میزان بروز رفتارهای اخلاقی شهروندان در جامعه نیز افزایش می‌یابد. در ادامه

طبق نتایج جدول ۶، سطح معنی‌داری ارتباط بین نهاد خانواده با ابعاد هشت‌گانه اخلاق شهروندی شامل؛ وطن‌دوستی، رعایت قوانین و حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، زیست مسالمت‌آمیز، تحمل دیدگاه‌های مختلف، توجه به رفاه عمومی و نوع‌دوستی، مطلوب است ($P < 0/05$)؛ بنابراین بین نهاد خانواده و ابعاد هشت‌گانه اخلاق شهروندی رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین نهاد خانواده با ابعاد هشت‌گانه اخلاق شهروندی مثبت است. بنابراین بین نهاد خانواده و ابعاد اخلاق شهروندی شامل؛ وطن‌دوستی، رعایت قوانین و حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، زیست مسالمت‌آمیز، تحمل دیدگاه‌های مختلف، توجه به رفاه عمومی و نوع‌دوستی ارتباط مثبت وجود دارد. همچنین، سطح معنی‌داری ارتباط بین نهاد آموزش و ابعاد هشت‌گانه اخلاق شهروندی شامل؛ وطن‌دوستی، رعایت قوانین و حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، زیست مسالمت‌آمیز، تحمل دیدگاه‌های مختلف، توجه به رفاه عمومی و نوع‌دوستی

هریک از یافته‌های پژوهش به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند.

اولین یافته پژوهش نشان داد نهاد خانواده به خوبی توانایی پیش‌بینی اخلاق شهروندی شهروندان را دارد. مرور پیشینه پژوهش نشان داد، پژوهش‌های همسو با این یافته پژوهش وجود دارد از جمله پژوهش‌های Osler و همکاران (۲۱)، Westheimer (۲۲) و Tan و همکاران (۲۳). در تبیین این یافته پژوهش باید گفت از آنجایی که خانواده اولین محیط اجتماعی فرد است، ارزش‌ها، اخلاقیات، و نگرش‌های اخلاقی از آنجا شکل می‌گیرد (۲۱). Westheimer (۲۲) نیز نشان داد برای یاد دادن اخلاق شهروندی به فرزندان، خانواده می‌تواند با ارائه نمونه‌های مثبت و صادقانه از رفتارهای اخلاقی، مانند رعایت حقوق دیگران، احترام به تفاوت‌ها، مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، و مدیریت مسئولانه منابع، این ارزش‌ها را تقویت کند. همچنین یافته‌های پژوهش Tan و همکاران (۲۳) نیز در مقایسه با یافته‌های پژوهش ضمن تأیید این یافته نشان داد، بحث و گفتگو درباره مسائل اخلاقی و اجتماعی می‌تواند فرصتی برای آموزش اصول و ارزش‌های اخلاقی به فرزندان فراهم آورد و آن‌ها را به تفکر کردن اخلاقی و انتخاب‌های مسئولانه ترغیب کند. در تبیین یافته پژوهش حاضر نیز باید گفت در محیط شهر تهران، خانواده‌ها نقش مهمی در آموزش افراد دارند اما مسائل و مشکلات اقتصادی بسیاری از خانواده‌ها باعث شده تا اساساً خودشان در بسیاری از موارد در زندگی روزمره نتوانند حقوق دیگران را رعایت کنند. به نظر می‌رسد یکی از روش‌های کارساز در اجرایی نمودن این هدف، مساعد نمودن زمینه و فراهم آوردن شرایط مشارکت فعال همه اقشار در همه سنین، خصوصاً در سنین کودکی قبل از دبستان است. در این دوران حساس رشد می‌توان اخلاق شهروندی را به نیکی به آن‌ها آموزش داد و در مراحل بعدی زندگی، نتایج درخشان آن را شاهد بود (۲۴).

Madison و همکاران (۲۵) نیز همسو با نتایج پژوهش حاضر معتقدند کودک قبل از دبستان و مسئله تربیت او در خانه دنیای امروز از پیچیدگی خاصی برخوردار است و هر روز بر

این پیچیدگی افزوده می‌شود. برای اینکه پیچیدگی و تحول بر انسان غالب نشود او مجبور است که به شیوه‌های تربیتی خویش بیشتر بپردازد و الگوی مناسبی را در این میان برگزیند. یافته پژوهش Nkyabonaki (۲۶) هم همسو با نتایج این پژوهش، نشان داد اخلاق شهروندی عبارت است از مجموعه‌ای از مبانی و معیارها، بایدها و نبایدها و هنجارهایی که بر رفتار، اعمال، روابط و مناسبات اجتماعی شهروندان حاکم است و به لحاظ اهمیت از موضوعات مهم زندگی شهروندان محسوب می‌شود که با گذشت زمان و در نتیجه پیشرفت علوم و فناوری‌های جدید و ترویج فرهنگ‌های مختلف و نیز رشد شهرنشینی و آشکار شدن نیازهای جدید مادی و معنوی انسان، ضرورت آن بیشتر احساس می‌شود. بر همین اساس، خانواده‌هایی که در اصول تربیتی خود بیشتر خود را متعهد به انجام کارهای مدنی یا عمل به قول و تعهدات خود می‌نمایند، بهترین زمینه را برای پرورش فرزندان با اخلاق در جامعه شهروندی به وجود خواهند آورد (۲۷).

یافته‌های پژوهش Nikkha Ghamsari و همکاران (۲۸) نیز در مقایسه با یافته این پژوهش ضمن تأیید نقش کلیدی خانواده در تربیت شهروندی مناسب، نشان دادند عملکرد خانواده بر روی تحقق اخلاق شهروندی تأثیر به‌سزایی دارد و حتی تأثیر خانواده با توجه به آموزه‌های غیررسمی نسبت به آموزه‌ها و تعالیم رسمی مدرسه نقش بیشتری در شکل‌گیری اخلاق شهروندی دارد. در تبیینی دیگر باید گفت با توجه به اینکه نهاد خانواده اولین نهاد جامعه‌پذیری محسوب می‌شود می‌تواند جایگاه مناسبی برای ترویج پایبندی و تعلق به جامعه محسوب شود و بنیاد اولیه و محکم شهروندی را شکل دهد و در مرحله بعد مدرسه با ادامه دادن راهبردهای خانواده به تثبیت اخلاق شهروندی بپردازد؛ در این صورت است که ما می‌توانیم جامعه‌ای با افراد مسئول و متعهد داشته باشیم که انجام وظایف خود را بدون هیچ مجازات و اجباری انجام می‌دهند (۲۵).

یافته بعدی پژوهش نشان داد نهاد آموزش و تربیت می‌تواند پیش‌بینی‌کننده اخلاق شهروندی شهروندان باشد. این یافته

همسو با این یافته پژوهش، Dagiral (۳۱) نشان داد، در کنار آموزش‌های رسمی مدارس، صدا و سیما، رسانه‌های مختلف و آموزش‌های شهروندی شهرداری‌ها نیز نقش مهمی در این زمینه دارند. در واقع به نظر می‌رسد بسیاری از جهت‌گیری‌های این آموزش‌ها بیشتر بر حساسیت‌های ایدئولوژی آن مربوط است بر همین اساس در این آموزش‌ها نیز اثربخشی کمتری وجود دارد. طبق نتایج پژوهش حاضر هرچه میزان اثربخشی این آموزش‌ها بیشتر شود، میزان بروز رفتارهای اخلاقی در جامعه نیز از سوی شهروندان افزایش خواهد یافت (۳۱). Janoski و همکاران (۳۵) هم در مقایسه با این یافته پژوهش ضمن تأیید و همسویی با آن، معتقدند برای رسیدن به حقوق شهروندی یکی از ابزارهای مناسب، آموزش است؛ در تبیینی دیگر باید گفت آموزش می‌تواند حقوق و مسئولیت‌های شهروندان، حرمت به جامعه و جامعه به حکومت را بشناساند بر همین اساس آموزش باعث می‌شود، شهروندانی که تقاضای حقوق دارند به فکر مسئولیت‌های خود هم باشند و مسئولیت‌پذیر باشند و زمینه رشد و اعتلای اخلاق شهروندی را در جامعه افزایش دهند (۳۵).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به وسعت قلمرو مکانی پژوهش حاضر و ناهمگنی آن، هزینه‌های متعدد، دشواری در جلب اعتماد شرکت‌کنندگان و عدم تمایل آنان به انجام پژوهش و استفاده از ابزار خودگزارش‌دهی اشاره کرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، نقش خانواده بر اخلاق شهروندی در مناطق جنوب و شمال تهران به صورت کیفی و با ابزار مصاحبه مورد توجه قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود جامعه سایر شهرهای کشور علی‌الخصوص شهرهایی که کلان‌شهر نیستند و از فضای تهران فاصله دارند، مورد بررسی قرار گیرند تا مقایسه‌ای میان اخلاق شهروندی و عوامل مؤثر بر آن صورت گیرد. علاوه بر این نتایج این پژوهش، متوجه مراکز مشاوره و سبک زندگی ادارات آموزش و پرورش، معاونت فرهنگی شهرداری‌ها، دانشگاه‌ها و ادارات ورزش و جوانان است تا در راستای بهبود اخلاق شهروندی از مؤلفه‌های آموزش و خانواده غافل نشوند. به‌عنوان پیشنهاد

پژوهش نیز مبین آن است که سطوح بالا و بهتر آموزش، می‌تواند سطوح بالای رعایت آداب و اخلاق شهروندی را به دنبال داشته باشد. پژوهش‌های Osler و همکاران (۲۱)، Santoso و همکاران (۲۹) و Starkey (۳۰) با این یافته پژوهش و مبانی نظری موجود همسویی دارند. همچنین Dagiral و همکاران (۳۱) همسو با نتایج پژوهش حاضر نشان دادند، آموزش‌های رسمی که از طریق نهادهای رسمی نظیر آموزش و پرورش و با نقش محوری معلمان در مدارس به‌ویژه مدارس ابتدایی، در جهت اجتماعی شدن شهروندان ارائه می‌شود، نقش بسیار مهمی در رعایت حقوق و اخلاق شهروندی دارد. اما نکته نگران‌کننده آنجاست که اساساً در زمینه اخلاق شهروندی، مطالب قوی و ملموسی در کتاب‌های درسی مقاطع مختلف دیده نمی‌شود حتی در مقطع تحصیلات عالی نیز آموزش‌های مربوط به حقوق شهروندی با خلأ جدی مواجه است و این خلأ نه تنها در کتب درسی ایران بلکه طبق تحقیقات انجام‌گرفته در کشورهای توسعه‌یافته نیز وجود دارد (۲۳ و ۳۲). از طریق برنامه‌های درسی و فعالیت‌های آموزشی، ارزش‌های اخلاقی مانند احترام به حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، عدالت، و همدلی به دانش‌آموزان منتقل می‌شود (۳۳). معلمان و مربیان با ارائه مثال‌های عینی و برگزاری بحث‌های گروهی در مورد مسائل اخلاقی و اجتماعی، به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا مفاهیم اخلاقی را درک کنند و در زندگی روزمره به کار بگیرند. همچنین، آموزش مهارت‌های حل مسئله و تفکر انتقادی، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا در مواجهه با چالش‌های اخلاقی، تصمیمات آگاهانه و اخلاقی اتخاذ کنند (۳۳). بنابراین، تربیت و آموزش می‌تواند به‌طور مؤثری اخلاق شهروندی را در کودکان و نوجوانان نهادینه کند و آن‌ها را برای مشارکت فعال و مسئولانه در جامعه آماده سازد (۳۴). در پژوهش حاضر باید گفت با توجه به اینکه بستر رفتارسازی مبتنی بر آموزش، با خلأ مواجه است بنابراین مشاهده می‌شود در کلان‌شهری نظیر تهران، همواره با حجم زیادی از قانون‌شکنی، تخلفات رانندگی و ناهنجاری‌های اجتماعی که خلاف اخلاق شهروندی هستند، روبه‌رو هستیم.

ملاحظات اخلاقی

اطلاعات جامع در رابطه با دلایل تحقیق، نتایج، حفظ محرمانگی و نحوه انجام تحقیق به افراد داده شد و رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان اخذ گردید.

کاربردی، تحلیل محتوای کتب درسی با هدف بررسی میزان توجه به اخلاق شهروندی به‌ویژه در مقاطع ابتدایی و متوسطه اول و تقویت کتب درسی در این زمینه می‌تواند کاربردی باشد. همچنین برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزش خانواده با هدف افزایش سواد شهروندی و رشد اخلاق شهروندی خانواده‌ها و چگونگی انتقال این آموزش‌ها به فرزندان نیز کاربردی و مهم است.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش مشخص شد که اخلاق شهروندی از طریق مؤلفه‌های خانواده و آموزش، به خوبی قابل پیش‌بینی و تبیین است. بر همین اساس، توجه به آموزش شهروندی در مدارس و محتوای کتب درسی و همچنین توانمندسازی خانواده‌ها با هدف بهبود اخلاق شهروندی افراد، مهم و ضروری است.

مشارکت نویسندگان

محمد جمارانی: طراحی ایده و نگارش متن اصلی؛
هوشنگ ظهیری: تحلیل گر آماری و نویسنده مسئول؛
منصور شریفی: جمع‌آوری داده‌ها و مشاوره آماری.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

References

- Attari R, Zakaryaei M. Analysis of educational managers' citizenship behaviors from the perspective of organizational psychology approaches: A narrative review. *Journal of Psychological Science*. 2023; 22(132): 2579-97. [Persian]
- Mohammadi Z. The study of cultural citizenship in Karaj metropolis and its relationship with cultural capital and citizenship culture. *Urban sociological studies*. 2023; 13(47): 53-79. [Persian]
- Mahboobi Shariatpanahi N, Roknodin Eftekhari A, Falahati L. Studying the relationship of factors affecting the participation of non-governmental organizations in women's access to citizenship in Iran. *Cross-cultural studies*. 2021; 16(49): 61-88. [Persian]
- Momenifar F, Raji A, Azizian Kohan N. The effect of using Qazvin health road on individual and social responsibility with the mediation of citizenship ethics. *Journal of Bioethics*. 2023; 13(38): 1-14. [Persian]
- Izad Panahi A, Rajab Zadeh Estehbanani A, Sadeghi M. The Position of Socialism and Individualism in Laws with a View on Ethics and Citizenship Rights. *Ethics in Science and Technology*. 2023; 18(3): 25-32.
- Bashi M, Seyfollahi S. Sociological explanation of the formation process of modern reference groups and their impact on the formation of citizenship ethics in Iran in the last three decades. *Sociological research*. 2021; 15(2): 69-95. [Persian]
- Beheshti G, Abedini S, Pour jebeli R. Meta-analysis of effective factors on adherence to citizenship ethics in Iran. *Journal of Bioethics*. 2020; 10(35): 1-14. [Persian]
- Behvandi S, Moradi A, Khodadad M. Investigating the Effects of Citizenship Ethics on Social Participation in Beautifying Urban Landscapes (Case Study: Ilam City). *Geography and Human Relationships*. 2022; 5(1): 207-224. [in Persian]
- Nematollahi Bonab S. The relationship between citizenship ethics, social participation and trust among the citizens of Tabriz. *Sociological studies*. 2021; 14(53): 7-23. [Persian]
- Rahmani Tirkalaei H. Explaining the role of citizenship ethics in the sustainable development of Tehran metropolis. *Scientific and research quarterly of new attitudes in human geography*. 2017; 9(4): 270-86. [Persian]
- Bahrani V, Mousavi SM, Godarzi A. The Role of Family Education Styles in Citizenship Culture (Case Study: Citizens of Lorestan Province). *Rahpooye Ertebatat-o Farhang*. 2022; 1(2): 31-47. [Persian]
- Norouzi Ghasroldashti S, Samani S. Predicting Children Citizenship Skills based on Family Communication Patterns and Parents Self-efficacy. *Biannual Journal of Applied Counseling*. 2018; 8(2): 55-72. [Persian]
- Bornstein MH. Parenting Science and Practice. In K. A. Renninger, I. E. Sigel, W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Child psychology in practice* (6th ed., pp. 893-949). John Wiley & Sons, Inc; 2006.
- Grayloo A. The family is the basis for realizing the citizenship rights of delinquent children in the restorative justice system. *Law of Nations Journal*. 2017; 25(1): 553-62. [Persian]
- Leek J. Global citizenship education in school curricula. A Polish perspective. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 2016; 7(2): 51-74.
- Habibpour Getabi K. The needs and priorities of citizenship education among citizens (an empirical study in Karaj city). *Iran's social development studies*. 2022; 14(56): 75-99. [Persian]
- Christoff A. Using what you have" to teach for global citizenship. *Social Studies Research and Practice*. 2022; 17(1): 64-79.
- Dehghanzadeh S, Jafari S. Identifying the Components of Citizenship Rights Education in the Educational System of the Country from the Viewpoint of Experts: A Mixed Study. *Sociology of Education*. 2022; 7(2): 203-216. [Persian]
- Fathi Vajargah K, Vahed Chokdeh S. Citizenship education in schools. *AIJ Publications*; 2019. [Persian]
- Attfield K. The "feeling-life" journey of the grade school child: An investigation into inclusive young citizenship in international Waldorf education. *Journal of Curriculum and Pedagogy*. 2023; 20(4): 276-299.
- Osler A, Starkey H. Extending the theory and practice of education for cosmopolitan citizenship. *Educ review*. 2018; 70(1): 31-40.
- Westheimer J. What kind of citizen?: Educating our children for the common good. *Teachers College Press*; 2024.
- Tan BP, Naidu NB, Jamil Z. Moral values and good citizens in a multi-ethnic society: A content analysis of moral education textbooks in Malaysia. *The Journal of Social Studies Research*. 2018; 42(2): 119-34.

24. Gillespie J, Nguyen QH. Between authoritarian governance and urban citizenship: Tree-felling protests in Hanoi. *Urban Studies*. 2019; 56(5): 977-991.
25. Madison K, Eddleston KA, Kellermanns FW, Powell GN. Kinship and Gender in Family Firms: New Insights into Employees' Organizational Citizenship Behavior. *Family Business Review*. 2021; 34(3): 270-95.
26. Nkyabonaki J. Effectiveness of the Public Service Code of Ethics in Controlling Corrupt Behaviour in the Public Service: Opinion from the Grassroots at Toangoma Ward-Temeke Municipal Council. *Journal of Asian and African Studies*. 2019; 54(8): 1195-1212.
27. Wang S, Kam H, Wei-Jue H. Motivations for entrepreneurship in the tourism and hospitality sector: A social cognitive theory perspective. *International Journal of Hospitality Management*. 2019; 78(2019): 78-88.
28. Nikkhah Ghamsari N, Esmi Joshaghani N. A sociological look at citizenship ethics in the light of the role of family and school (case study of Kashan city). *Iran's social development studies*. 2013; 6(1): 91-103. [Persian]
29. Santoso G, Murod M. Comparison of the contents pancasila education and citizenship from 1975-2013 curriculum in Indonesian at the 21st century. *Jurnal Ekonomi*. 2021 21(2): 65-71.
30. Starkey H. Fundamental British values and citizenship education: Tensions between national and global perspectives. *Geografiska Annaler: series B, human geography*. 2018; 100(2): 149-162.
31. Dagiral É, Singh KM. Governance and Accountable Citizenship Through Identification Infrastructures: Database Politics of Copernicus (France) and National Register of Citizens (India). *Science, Technology and Society*. 2020; 25(3): 368-85.
32. Pérez-Rodríguez N, De-Alba-Fernández N, Navarro-Medina E. The Use of Controversial Issues in Higher Education for Citizenship Learning. In: Ortega-Sánchez, D. (eds) *Controversial Issues and Social Problems for an Integrated Disciplinary Teaching*. Integrated Science, Springer, Cham; 2020.
33. De Leeuw RR. Student reflections on the curriculum and citizenship education using card sorting in group settings. *International Journal of Educational Research Open*. 2023; 4: 100237.
34. Permana U, Rahmawati A. Designing a Citizenship Education Curriculum based on the Concept of Merdeka Belajar Kampus Merdeka (MBKM) in Higher Education. *Scaffolding: Jurnal Pendidikan Islam dan Multikulturalisme*. 2023; 5(1): 411-426.
35. Janowski T, Estevez E, Baguma R. Platform governance for sustainable development: Reshaping citizen-administration relationships in the digital age. *Government Information Quarterly*. 2018; 35(4): S1-S16.